ПРОЕКТ!

Закон
за изменение и допълнение на Закона за международния търговски арбитраж

(обн., ДВ, бр. 60 от 1988 г.; изм., бр. 93 от 1993 г., бр. 59 от 1998 г., бр. 38 от 2001 г., бр. 46 от 2002 г.; Решение № 9 от 2002 г. на Конституционния съд – бр. 102 от 2002 г.; изм., бр. 59 от 2007 г. и бр. 8 от 2017 г.)

§ 1. Наименованието на закона се изменя така: „Закон за арбитража“.

§ 2. В чл. 1 се правят следните изменения:

1. В ал. 1 думите „международния търговски“ се заличават.

2. Алинея 2 се изменя така:

„ (2) С арбитраж могат да бъдат решавани имуществени спорове, с изключение на посочените в чл. 19, ал. 1 от Гражданския процесуален кодекс, както и спорове за попълване празноти в договор или приспособяването му към нововъзникнали обстоятелства.“

§ 3. В чл. 3 думите „международния търговски“ се заличават.

§ 4. Член 4 се изменя така:

„Чл. 4. Арбитражът може да бъде постоянна институция или, когато страните са със седалище, постоянен адрес или обичайно местопребиваване в различни държави (международен арбитраж), да бъде образуван за решаване на определен спор.“

§ 5. Създава се глава първа „а“ с чл. 6а - 6е:

„Глава първа „а“

Регистър на арбитражите

Чл. 6а. (1) Арбитраж с място на територията на Република България, може да се провежда от постоянна арбитражна институция със седалище в Република България вписана в регистъра на арбитражите, която отговаря на следните изисквания:

1. юридическото лице, към което е създадена арбитражната институция, да е вписано в търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел или в друг регистър, предвиден в закон;

2. да поддържа офис, интернет страница, деловодство и архив;

3. да е приела правила за устройството и организацията на арбитражната дейност, както и тарифа за таксите и разноските, които се събират при осъществяване на дейността;

4. членовете на управителния й орган, ако има такъв, и вписаните в списъка арбитри, да отговарят на изискванията по чл. 11, ал. 4.

(2) При провеждане на арбитраж с място на територията на Република България от арбитраж, образуван за решаване на определен спор, както и от постоянна арбитражна институция със седалище в чужбина, в регистъра на арбитражите се вписва всяко образувано пред тях арбитражно производство.

Чл. 6б. (1) Регистърът на арбитражите е структурирана база данни в електронна форма, която съдържа информация относно постоянните институции, осъществяващи арбитражна дейност със седалище в Република България, както и относно арбитражните

производства, образувани пред арбитраж, създаден за решаване на определен спор, или пред постоянна арбитражна институция със седалище в чужбина. Регистърът на арбитражите се води и поддържа от Министерството на правосъдието.

(2) Регистърът е публичен в частта, съдържаща данни относно арбитражните институции и имената и професиите на арбитрите към тях. Останалите данни и документи в регистъра са достъпни само за съда, министъра на правосъдието и инспектората към министъра на правосъдието по Закона за съдебната власт.

(3) Условията и редът за водене, достъп и съхраняване на регистъра се определят с наредба, издадена от министъра на правосъдието.

(4) Министерството на правосъдието събира такси в размери, определени с тарифа на Министерския съвет, за предоставяне на следните услуги от регистъра на арбитражите:

1. вписване на арбитраж като постоянна институция;

2. вписване на промени в обстоятелствата относно вписана постоянна институция;

3. вписване на обстоятелства относно арбитражни производства, образувани пред арбитраж, създаден за решаване на определен спор или пред постоянна арбитражна институция със седалище в чужбина, както и на арбитри извън листата на арбитража;

4. издаване на удостоверение за вписана постоянна институция;

5. извършване на писмена справка за вписани обстоятелства;

6. издаване на заверено копие на хартиен носител от електронен образ на заявление или приложения към него.

Чл. 6в. (1) За постоянните арбитражни институции се вписват:

1. единен идентификационен код, наименование и правно-организационна форма на юридическото лице, към което е създадена арбитражната институция;

2. седалище и адрес на управление, адрес на офисите, в които се осъществява арбитражна дейност, и интернет страница;

3. имената на членовете на управителните органи на юридическото лице;

4. имена, професия и данни за контакт на членовете на управителния орган на арбитража, ако има такъв;

5. имена, професия и данни за контакт на арбитрите, чрез които постоянната институция осъществява арбитражна дейност;

6. специализация на арбитражната дейност, ако е приложимо.

(2) Ако арбитър по конкретно дело е лице извън листата на арбитража, данните по ал. 3 за разглеждането с негово участие дело се вписват по партидата на арбитражната институция.

(3) За арбитражните производства, образувани пред арбитраж, създаден за решаване на определен спор, или пред постоянна арбитражна институция със седалище в чужбина, се вписват следните обстоятелства:

1. дата на постъпване на искането за разглеждане на арбитражния спор;

2. имена и адреси на страните;

3. имена, професия и данни за контакт на арбитрите, избрани или назначени да решат спора;

4. дата и номер на арбитражното решение.

(4) В случаите по ал. 3 се обявяват следните актове:

1. искане за разглеждане на арбитражния спор и отговор на искането, ако е постъпил;

2. съобщение за предстоящо открито заседание за разглеждане на арбитражното дело – дата и начин на провеждане;

3. арбитражно решение.

Чл. 6г. (1) Заявление за вписване на постоянна арбитражна институция се подава от представляващия юридическото лице, към което е създадена арбитражната институция, или от пълномощник с изрично пълномощно.

(2) Заявление за вписване на арбитраж по чл. 6а, ал. 2 се подава от председателя на арбитражния състав по конкретното дело в 7-дневен срок от формирането му.

(3) Заявление за вписване на промени на обстоятелства по чл. 6в, ал. 1 и 3 се подава в 7-дневен срок от настъпването им.

(4) Документите, които се прилагат към заявлението, се уреждат в наредбата по чл. 6б, ал. 3. С нея се приемат и образци на декларации и други документи, необходими за вписването.

Чл. 6д. Министърът на правосъдието се произнася по заявлението за вписване с мотивирано решение. Когато не са спазени изискванията по чл. 6а - 6г и пропуските не бъдат отстранени в 7-дневен срок, министърът отказва вписването. Отказът подлежи на обжалване по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

Чл. 6е. (1) Арбитражна институция се заличава от регистъра:

1. по искане на представляващия юридическото лице, към което е създадена;

2. при прекратяване на юридическото лице, към което е създадена арбитражната институция;

3. в случаите по чл. 52, ал. 7.

(2) В случаите по ал. 1 висящите арбитражни производства се довършват от арбитражен състав, образуван съобразно приложимите за това правила при започване на производството.

(3) Архивът на заличената арбитражна институция се предава на Министерството на правосъдието.“

§ 6. В чл. 7 се правят следните изменения и допълнения:

1. Алинея 3 се изменя така:

„(3) Смята се, че има арбитражно споразумение, и когато ответникът писмено или със заявление, отбелязано в протокола на арбитражното заседание, приеме спорът да бъде разгледан от арбитража. Същото се приема, когато ответникът участва в арбитражното производство чрез депозиране на писмен отговор, представяне на доказателства, предявяване на насрещен иск или на възражение за прихващане, или явяване в арбитражно заседание, без да оспорва компетентността на арбитража.“

2. Създава се ал. 4:

„(4) Второто изречение на ал. 3 не се прилага, когато ответникът е физическо лице. Не се смята за физическо лице едноличният търговец, предприемачът, лицето, което е страна по спора в качеството му на съдружник или акционер, както и което се е задължило или дало обезпечение за задължение на търговец или предприемач, което е предмет на спора.“

§ 7. В чл. 11 се правят следните изменения и допълнения:

1. Алинея 2 се изменя така:

„(2) Когато и двете страни са със седалище, постоянен адрес или обичайно местопребиваване в Република България, освен когато една от тях е предприятие с преобладаващо чуждестранно участие, арбитър може да бъде лице, което е гражданин на

Република България. В останалите случаи арбитър може да бъде и чуждестранен гражданин.“

2. Създава се нова ал. 3:

„(3) За арбитър може да бъде посочено и лице, което не е включено в листата на арбитражната институция, ако отговаря на изискванията по ал. 4.“

3. Досегашната ал. 3 става ал. 4 и се изменя така:

„(4) Арбитър може да бъде дееспособен пълнолетен гражданин, който:

1. не е осъждан;

2. има висше образование;

3. има най-малко 8 години професионален стаж;

4. не е лишен от правото да упражнява определена професия или дейност, или да заема определена длъжност;

5. не е в производство по несъстоятелност, не е невъзстановен в правата си несъстоятелен или не е осъждано за банкрут;

6. притежава високи морални качества.“

4. Създават се ал. 5 и 6:

„(5) Изискванията по ал. 4 не се прилагат за арбитри към постоянна арбитражна институция със седалище в чужбина.

(6) Обстоятелствата по ал. 4 се установяват въз основа на служебна справка по т. 1 и 5, документ за завършено висше образование по т. 2 и писмена декларация от арбитъра по т. 3 и 4.“

§ 8. В чл. 12 се правят следните изменения и допълнения:

1. В ал. 2:

а) точка 2 се изменя така:

„2. ако страната не назначи арбитър в 30-дневен срок от получаване искането на другата страна да направи това или ако двамата арбитри в 30-дневен срок от тяхното назначаване не постигнат съгласие за третия арбитър, той се назначава по искане на една от страните от ръководителя на арбитражната институция, а при международен арбитраж за решаване на отделен спор – от председателя на Българската търговско-промишлена палата.“

б) в т. 3 думата „органа“ се заменя с „органите“.

в) създава се т. 4:

„4. при международен арбитраж за решаване на отделен спор, който не произтича от търговска сделка, назначаващ орган е Софийският градски съд.“

2. В ал. 3 думите „Председателят на Българската търговско-промишлена палата“ се заменят с „Назначаващият орган по ал. 2, т. 2-4“.

3. В ал. 4 думите „председателя на Българската търговско-промишлена палата по ал. 2 и 3“ се заменят с: „назначаващия орган по ал. 2, т. 2-4“.

§ 9. Член 26 се изменя така:

„Чл. 26. Когато и двете страни са със седалище, постоянен адрес или обичайно местопребиваване в Република България, освен когато една от тях е предприятие с преобладаващо чуждестранно участие, арбитражното производство се води на български език. В останалите случаи страните могат да се споразумеят относно езика или езиците, които ще се използват в арбитражното производство. При липса на споразумение езикът или езиците се определят от арбитражния съд. Той може да разпореди всяко писмено доказателство да бъде съпроводено от превод на езика или на езиците, уговорени от страните или определени от арбитражния съд.“

§ 10. В чл. 32 се правят следните изменения и допълнения:

1. Създават се нови ал. 1 и 2:

„(1) Исковата молба и приложените към нея доказателства, съобщението за насрочване на първото открито заседание за разглеждане на арбитражното дело и постановеното арбитражно решение се връчват на ответника на територията на Република България чрез нотариус или частен съдебен изпълнител, ако не са могли да бъдат връчени реално при първия опит, направен чрез универсална пощенска услуга за препоръчани пратки или чрез куриерска услуга, извършена от регистрирано лице, вписано в публичния регистър за оператори на неуниверсални пощенски услуги. По искане на ищеца услугите на нотариус или частен съдебен изпълнител могат да бъдат използвани и при първо изпращане на посочените книжа, както и за връчване на други съобщения и документи по делото, като той понася съответните разноски, независимо от изхода на делото.

(2) Връчителят удостоверява с подписа си датата и начина на връчването, качеството на лицето, на което е връчено съобщението, както и всички действия във връзка с направен опит за връчване.“

2. Досегашните ал. 1 и 2 стават съответно ал. 3 и 4 и се изменят така:

„(3) Когато страната след старателно издирване не може да бъде открита на адреса си на управление или на постоянния и настоящия си адрес, както и на адреса, посочен в сключения между страните договор, уведомлението се смята получено, ако опитите за връчване са удостоверени от връчителя.

(4) Уведомлението се смята предадено и когато получателят е отказал да го получи, както и когато не се е явил да го получи, след като му е била оставена покана за това. Връчителят удостоверява тези обстоятелства писмено.“

3. Създават се ал. 5, 6 и 7:

„(5) Алинеи 3 и втората хипотеза на ал. 4 не се прилагат за страна физическо лице по смисъла на чл. 7, ал. 4.

(6) Когато опитите за връчване на исковата молба или съобщението за насрочване на първо открито арбитражно заседание са неуспешни, включително чрез прилагане на ал. 3 и 4, по искане на ищеца се прави нов последен опит за връчване в срок до 3 месеца от последния или делото се прекратява. В последния случай ищецът има право да предяви иска пред компетентния държавен съд.

(7) Въз основа на изрично писмено искане на страните книжа и съобщения могат да им бъдат изпращани и на посочен от тях електронен адрес. По отношение на ответника тази възможност се прилага след като е бил уведомен за предявения срещу него иск и за насроченото първо заседание по реда на ал. 1.“

§ 11. В чл. 38 се правят следните изменения и допълнения:

1. Създава се нова ал. 2:

„(2) Когато всички елементи на спорното правоотношение са свързани с една държава, изборът на друго право не изключва прилагането на императивните разпоредби на правото на тази държава.“

2. Досегашните ал. 2, 3 и 4 стават съответно ал. 3, 4 и 5.

§ 12. В чл. 41 ал. 3 се изменя така:

„(3) Решението се обявява с публикуването му в електронното досие на делото, а когато е постановено от арбитраж, образуван за решаване на определен спор, или от постоянна арбитражна институция със седалище в чужбина - в регистъра по чл. 6а. Решението, подписано от арбитрите, се изпраща на страните. С връчването му на двете страни то влиза в сила и подлежи на принудително изпълнение.“

§ 13. В чл. 46а се правят следните изменения и допълнения:

1. Досегашният текст става ал. 1 и се изменя така:

„(1) Всеки арбитражен съд води деловодство и архив.“

2. Създават се ал. 2 и 3:

„(2) Деловодството осигурява информация за арбитражните дела от образуването им до предаването им в архив. Деловодството се поддържа и в електронна форма, като за всяко дело се образува електронно досие. Достъп до електронното досие се осигурява на страните, на арбитрите, избрани или назначени да разгледат и решат делото, на съда, на министъра на правосъдието и на инспектората към министъра на правосъдието по Закона за съдебната власт.

(3) В архива се съхраняват приключените дела за срок до 10 години от приключването им. Решенията и мотивите към тях, както и сключените спогодби, се съхраняват за срок до 50 години.“

§ 14. В чл. 47 се правят следните изменения и допълнения:

1. В ал. 1:

а) точка 2 се изменя така:

„2. арбитражното споразумение не е било сключено или е недействително съобразно този закон или съобразно избран от страните друг закон при международен арбитраж;“

б) създава се нова т. 3:

„3. арбитражното решение противоречи на обществения ред в Република България;“.

2. Алинея 2 се изменя така:

„(2) Арбитражното решение е нищожно, когато е постановено:

1. от арбитраж, който не е вписан в регистъра по чл. 6а;

2. от арбитър, който не е вписан в регистъра в случаите по чл. 6в, ал. 1, т. 5 или по чл. 6в, ал. 2 и 3;

3. по спор, предметът на който не подлежи на решаване от арбитраж.“

3. Създава се ал. 3:

„(3) Освен в случаите по ал. 1, арбитражното решение може да бъде отменено от Върховния касационен съд и ако по надлежния съдебен ред бъде установена неистинност на документ, на показания на свидетел, на заключение на вещо лице, върху които е основано решението, или престъпно действие на страната, на нейния представител, на член от състава на арбитража или негов служител във връзка с решаването на делото.“

§ 15. В чл. 48 се правят следните изменения и допълнения:

1. Създават се нови ал. 2 и 3:

„(2) В случаите по чл. 47, ал. 3 иск за отмяна се предявява в тримесечен срок, считано от деня на влизане в сила на присъдата или на решението по иск по чл. 124, ал. 4 или 5 от Гражданския процесуален кодекс.

(3) Иск за установяване на нищожност на арбитражно решение може да бъде предявен от страните и техните правоприемници пред Върховния касационен съд без ограничение във времето. Когато съдът е сезиран с иск за отмяна по чл. 47, ал. 1 или 3, той се произнася по нищожността на решението и без да има искане за това.“

2. Досегашната ал. 2 става ал. 4 и се изменя така:

„(4) Спиране на изпълнението на арбитражно решение като обезпечителна мярка по искове по чл. 47 се допуска от Върховния касационен съд срещу представяне на

обезпечение в размер на интереса от отмяна на арбитражното решение. Върховният касационен съд може да спре изпълнението и без обезпечение, когато са налице убедителни писмени доказателства за наличие на основание за отмяна. Допуснатите обезпечения по чл. 9 и извършените до спиране на изпълнението действия от съдебен изпълнител се запазват.“

3. Досегашната ал. 3 става ал. 5 и се изменя така:

„(5) Размерът на държавната такса за разглеждане на исковете по чл. 47 се определя с тарифа на Министерския съвет.“

§ 16. В чл. 49 се правят следните изменения и допълнения:

1. Досегашният текст става ал. 1 и се изменя така:

„ (1) Ако държавният съд с влязло в сила решение отмени арбитражното решение на някое от основанията по чл. 47, ал. 1, т. 1 и 2, заинтересованата страна може да предяви иск по спора пред компетентния държавен съд. Когато арбитражното решение е отменено на някое от основанията по чл. 47, ал. 1, т. 3, 4, 5 и 6 или ал. 3, държавният съд връща делото на арбитражния съд за ново разглеждане, като всяка от страните може да поиска делото да бъде разгледано от други арбитри. При обявяване на арбитражното решение за нищожно на някое от основанията по чл. 47, ал. 2, заинтересованата страна може да отнесе спора за разглеждане от компетентния държавен съд.“

2. Създава се ал. 2:

„(2) Върховният касационен съд изпраща на министъра на правосъдието електронно копие от всяко свое решение, с което обявява за нищожно или отменя арбитражно решение.“

§ 17. В чл. 51 се правят следните изменения и допълнения:

1. В ал. 1:

а) в изречение първо след думите „влязлото в сила“ се добавя „и обявено“;

б) създава се изречение трето: „Когато длъжникът няма постоянен адрес или седалище на територията на Република България, изпълнителен лист въз основа на влязлото в сила арбитражно решение се издава от Софийския градски съд.“

2. Създават се нови ал. 2 и 3:

„(2) Окръжният съд прави служебна проверка в регистъра на арбитражите и в електронното досие на делото за установяване на обстоятелствата по чл. 41, ал. 3 и чл. 47, ал. 2, както и за връчване на решението на длъжника по изпълнението.

(3) Електронно копие от разпореждането, с което съдът отказва издаване на изпълнителен лист въз основа на арбитражно решение, се изпраща на министъра на правосъдието.“

3. Досегашните ал. 2 и 3 стават съответно ал. 4 и 5.

§ 18. Заглавието на глава осма се изменя така: „Контрол и административнонаказателна отговорност“.

§ 19. В чл. 52 се правят следните изменения и допълнения:

1. Създава се нова ал. 4:

„(4) Инспекторатът може да извършва и случайни проверки без конкретен повод. За целта всеки арбитражен съд предоставя служебен достъп до електронния архив на всички висящи и приключили дела.“

2. Досегашните ал. 4 и 5 стават съответно ал. 5 и 6.

3. Създава се ал. 7:

„(7) Министърът на правосъдието има право да разпореди заличаване на арбитраж от регистъра по чл. 6а в случай че бъдат констатирани системни тежки нарушения на този закон от арбитри или от институцията, към която е учреден арбитражът. Министърът се произнася с мотивирано решение, което подлежи на обжалване по реда на Административно-процесуалния кодекс.“

§ 20. В чл. 53 се правят следните изменения и допълнения:

1. Алинея 1 се изменя така:

„(1) Арбитър, който постанови решение по спор, в който една от страните е потребител по смисъла на §13, т. 1 от допълнителните разпоредби на Закона за защита на потребителите и решението е обявено за нищожно на това основание от Върховния касационен съд, се наказва с глоба от 1000 до 5000 лв. На арбитражния съд, съответно на юридическото лице, към което е учреден, се налага имуществена санкция от 5000 до 25000 лв.“

2. Създава се нова ал. 2:

(2) Арбитър, който постанови решение, без да е вписан в регистъра по реда на чл. 6в, ал. 1, т. 5 или ал. 2 и 3, т. 3, се наказва с глоба от 1000 до 10 000 лв. Същата глоба се налага на председателя на арбитражния съд. На арбитражния съд, съответно на юридическото лице, към което е учреден, се налага имуществена санкция от 5000 до 50000 лв.“

3. Досегашната ал. 2 става ал. 3 и се изменя така:

„(3) При повторно нарушение глобите или имуществените санкции по ал. 1 и 2 са в трикратен размер.“

4. Досегашната ал. 3 става ал. 4 и думите „по чл. 52, ал. 5“ стават „по чл. 52, ал. 6“.

§ 21. В допълнителната разпоредба се правят следните изменения и допълнения:

1. Заглавието „Допълнителна разпоредба“ се изменя така: „Допълнителни разпоредби“.

2. Създава се §1а:

„§1а. По смисъла на този закон:

1. „Връчител“ е нотариус, съдебен изпълнител, куриер или пощенски служител, чрез който арбитражът изпраща книжа и съобщения до страните.

2. „Предприемач“ има значението по чл. 760а от Търговския закон.

3. „Противоречие с обществения ред в Република България“ е налице, когато са нарушени императивни норми с принципно значение, които имат основополагащ характер за българското право.

4. „Повторно“ е нарушението, извършено в едногодишен срок от влизането в сила на наказателно постановление, с което лицето е било наказано за същото по вид нарушение.

5. „Системно нарушение“ е налице, когато са извършени три или повече нарушения на закона, извършени в продължение на една година.“

§ 22. Параграф 3 от преходните и заключителните разпоредби се отменя.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 23. (1) В четиримесечен срок от обнародването на този закон:

1. Министерският съвет приема измененията и допълненията в Тарифа № 1 към Закона за държавните такси за таксите, събирани от съдилищата, прокуратурата, следствените служби и Министерството на правосъдието, одобрена с Постановление № 167 на Министерския съвет от 1992 г. (обн., ДВ, бр. 71 от 1992 г.; изм., бр. 92 от 1992 г., бр. 32 и 64 от 1993 г., бр. 45 и 61 от 1994 г., бр. 15 от 1996 г., бр. 2, 28 и 36 от 1997 г., бр. 20 от 1998 г.; попр., бр. 24 от 1998 г.; изм., бр. 95 от 1998 г., бр. 14 от 2000 г.; Решение № 798 на Върховния административен съд от 2001 г. - бр. 19 от 2001 г.; изм., бр. 89 от 2001 г., бр. 83 от 2002 г., бр. 66 от 2003 г.; Решение № 295 на Върховния административен съд от 2004 г. - бр. 6 от 2004 г.; изм., бр. 69 от 2004 г., бр. 94 от 2005 г., бр. 35, 75 и 105 от 2006 г., бр. 75 от 2007 г., бр. 22 от 2008 г., бр. 39 и 77 от 2009 г., бр. 30 от 2011 г., бр. 98 от 2012 г., бр. 88 от 2013 г., бр. 35 от 2017 г., бр. 20 от 2022 г., бр. 63 от 2023 г., бр. 25 от 2024 г. и бр. 34 от 2025 г.), произтичащи от този закон;

2. министърът на правосъдието издава наредбата по чл. 6б, ал. 3 и създава регистъра по чл. 6а.

§ 24. (1) Лицата, които осъществяват арбитражна дейност като постоянна институция на територията на Република България, привеждат дейността си в съответствие с изискванията на този закон и подават заявление за вписване в регистъра по чл. 6а в двумесечен срок от създаването му.

§ 25. Съществуващите към датата на влизане в сила на този закон споразумения за арбитраж, образуван за решаване на определен спор, се прекратяват с влизане в сила на този закон, освен в случаите на международен арбитраж.

§ 26. Висящите към датата на влизане в сила на този закон арбитражни дела, включително образуваните въз основа на арбитражни споразумения по § 25, се довършват при спазване на изискванията на този закон.

§ 27. Законът влиза в сила от деня на обнародването му, с изключение на § 5, 7, т. 4 (относно чл. 11, ал. 6), § 12, 13, т. 2, § 14, т. 2, § 17, т. 1, буква „а“ и т. 2, § 19, т. 1 и 3 и § 20, т. 2, които влизат в сила в шестмесечен срок от деня на обнародването.